

Simon Peresz

Izrael születésének tolófájásai

Részlet a Ben Gurion című interjú-monográfiából*

A palesztinai arabok nem várták meg a háborúval a britek kivonulását vagy a zsidó állam kikiáltását. Egy nappal az Egyesült Nemzetek Szervezetében megtartott szavazás után megindult az arab támadáshullám, hét zsidó halottat és több tucatnyi sebesültet hagyva maga után. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa előtt ismertetett brit jelentés 1948. február 1-ig bezárólag 869 halottat és 1909 sebesültet említ: a britek közül 46-an haltak és 135-en sebesültek meg, arab részről 427 halottról és 1035 sebesültről, zsidó részről 381 halottról és 725 sebesültről tudunk – 15 más nemzetbeli áldozaton és 15 sebesültön kívül. A jelentés szerint „a [brit] biztonsági erőknek az elmúlt hónapban tett erőfeszítései nélkül a két közösség mostanra mindenkire kiterjedő irtóhadjáratot folytatna egymás ellen”. A két közösség számos tagja persze úgy látta, hogy máris ez a helyzet.

Az *Irgun* („Szervezet”, cionista paramilitáris ala-

kulat, 1931-től 1941-ig működött Palesztinában) bombái sok arabot öltek meg Kelet-Jeruzsálemben. Nyugat-Jeruzsálem központjában több tucat zsidó halt meg hatalmas bombarobbanásokban, jelentősen meggyengítve a *jisuv* (az állam előtti palesztinai zsidó közösség) morálját. Haifán, az Irgun bombáira válaszul, az arabok támadást intéztek az olajfinomító zsidó munkásai ellen, és csaknem negyvenet megöltek közülük. Március 11-én egy autóba rejtett bomba 13 emberrel végzett a Zsidó Ügynökség (az állam előtti zsidó önkormányzat) jeruzsálemi központjának udvarán. Északon a híres iraki harcos, Favzi al-Kaukji az önkéntesekből álló Arab Felszabadítási Hadsereg élén belopózott az országba, erősítést biztosítva a helyi palesztin fegyveres osztagoknak.

Az országszerte, de különösen a Jeruzsálem körül kirobbant partizánháború erősödése közepette Ben Gurion csalódottan tapasztalta, hogy a *Ha-*

* Részlet a Simon Peresz David Landauval közösen írt könyvéből (Ben Gurion: *A Political Life*, 2011), amelyet kiadónk a 2017-es évben megjelentet.

Kőbányai János interjúi Simon Peresszel

Történelmi kiegészítés a XX. század küszöbén

– Mióta befejeztem *Az új Közel-Kelet* című könyvemet, rengeteg változás zajlott le a térségben. A legfontosabb a palesztin önrendelkezés megvalósulása Gázában és Jerikóban.

A palesztinok a történelemben először kaptak lehetőséget arra, hogy maguk vegyék kezükbe a sorsukat. Jerikó a világ legrégebbi városa, több mint tízezer éves. Sok-sok népet láttak a falai, amelyek ma is állnak, s most az a csoda történik meg e Bibliából jól ismert kövek szomszédságában, hogy azok uralhatják, akik szintén ezer években mérik itt létük-

ket. A kiegészésünk gyakorlatra váltásában öt területen adtuk át az önrendelkezési funkciókat: legelőször is az oktatásban. Először fordul elő a történelemben, hogy palesztinok saját maguk taníthatják gyermekeiket. Ezt nem engedték meg sem a török, sem a brit, sem az egyiptomi, sem a jordán s persze mind ez idáig az izraeli hatóságok sem. S aztán a rendfenntartás, a gazdaság, a pénzügy, az egészségügy következik. Most az autonómia kiszélesítésének fejezeténél tartunk. Persze rengeteg vér és könny, terror és csalódás is jár mindezzel. A tény

A Hagana-tagok eligazítása 1948-ban

gana („Védelem” cionista paramilitáris szervezet, amely a mandátumi Palesztinában tevékenykedett 1921 és 1948 között) parancsnokai képtelenek összehangolni az erőiket. Hogyan felelnek majd meg a feladataiknak, ha sokkal nagyobb katonai kihívásnak kell eleget tenniük a függetlenség kikiáltása utáni? „Meglépett, hogy a Hagana egyes parancsnokai nem értik meg, hogy nehézfegyverzetre van szükségünk” – vallotta be naplójában. „Háború lesz – jelentette ki a Hagana parancsnokai előtt. – Az arab országok egyesülnek, és... többfrontos harc kezdődik. Már nem szakaszok állnak majd szem-

ben egymással. Modern hadsereg felállítására van szükség.” Egyesek önelégült hitetlenséggel fogadták az elmondottakat. Ezért Ben Gurion megpróbált olyan embereket bevonni a védelmi munkába, akik a brit hadseregben és a zsidó brigádban tanulták a katonáskodást. Ez azonban ellenállásba ütközött a „Hagana párt” részéről, amely féltékenyen őrizte egalitárius hagyományait, és megvetette a „hadsereg párt” merev formalizmusát.

A palesztin bandák és a gyülekező arab hadseregek fenyegetése miatt Ben Gurion azt az alapstratégiát választotta, hogy egyetlen zsidó települést

azonban tény: a kiegyezés folyamata visszafordíthatatlan.

A terrorcselekmények nem tudják lerombolni a békéhez vezető utat. A területeken élők már régen hozzászoktak a terrorhoz. A változás abban áll, hogy a népesség nagyobbik fele a párbeszédet támogatja a lövöldözés helyett.

Elértük a szintén történelmi léptékű megegyezést Jordániával, ami nagyon jól működik. Elkezdtünk a térség más államaival közös intézményeket kiépíteni. Részt vettünk a régió gazdasági összefogását koordináló casablancai konferencián. Százötven államfő, miniszter, multinacionális cégek vezetői, menedzserek a világ minden részéről: az arab világból, az Egyesült Államokból, Európából, Ázsiából, Japánból és Izraelből összejöttek, hogy áttekinthessék, mit tehetnek a Közel-Keletért a kormányok és az üzleti élet. Az effajta hídépítő lépések megváltoztatták

a Közel-Kelet egész atmoszféráját. Persze felmerültek olyan gyanúsítások is, hogy Izrael kívánja gazdaságilag uralni az arab világot, ami képtelenség. Mi nem abban vagyunk érdekeltek, hogy ezek az országok szegények maradjanak, hanem kölcsönös érdekek alapján a térséget sújtó szegénység felszámolására törekszünk. A Casablancában megindult integrációt októberben Ammanban folytatjuk, novemberben pedig Barcelonában tartunk gazdasági konferenciát Európa és Közel-Kelet kapcsolatainak szorosabbra fűzése érdekében. Az amerikaiak kezdeményezték egy Közel-keleti Befektetési Bank létrehozását. S mindezek alapján sok üzlet el is indult. Kairóban és Ammanban is tartottunk csúcstalálkozókat egyiptomi, jordán, palesztin részvétellel. S most már nem arab és zsidó ellentét osztja meg a tárgyaló feleket, hanem akik akarják és akik ellenzik a békét. Óriási változások korában élünk tehát,

sem ad fel, még azokat sem, amelyek a felosztási terv szerint kívül esnek a zsidó állam határain. Mint naplójában a felosztási szavazás előestéjén feljegyezte: „Ha az ENSZ-határozat területi tekintetben kedvező, megvédünk minden települést, és ellenőrzésünk alá vonjuk a számunkra juttatott állam egész területét. Ha a határozat nem kedvező számunkra, megvédjük az összes települést, visszavérünk minden támadást, és nem szabunk meg előre területi határokat.”

Legfőbb segítőt, Ehud Avrielt, Teddy Kolleket és Munia Mardort fegyvervásárló körútra küldte Európába és Amerikába. Avriel, vélhetően szovjet jóváhagyással, ágyúkat és repülőgépek szállítására kötött szerződést Csehszlovákiával. Pénz persze nem volt a vásárlásra, Ben Gurion ezért a Zsidó Ügynökség pénztárosával, Eliezer Kaplannal az Egyesült Államokba készült repülni, hogy gyűjtést indítson az ottani zsidók körében. Golda Meir közbelépett. „Amit te itt teszel, arra én nem vagyok képes – érvelt. – Viszont képes vagyok arra, amit ott akarsz tenni.” Pártbeli munkatársai Golda oldalára álltak, így hát ő indult útnak. Egybehangzó vélemények szerint több mint ötvenmillió dollárt, a Ben Gurion által remélt összeg kétszeresét gyűjtötte össze. „Ha egyszer megírják a történetünket – mondta neki Ben Gurion –, benne lesz, hogy egy zsidó asszony volt az, aki megszerezte az állam alapításához szükséges pénzt.”

Áprilisban tovább mélyült a válság. Diplomáciai téren a Zsidó Ügynökség washingtoni ügynökei az amerikai kormányzat baljós visszakoizásáról számoltak be. A külügyminisztérium most Palesztina

azonnali felosztása helyett az ENSZ égisze alatt megvalósítandó „ideiglenes gyámság”-ot támogatta. Érvelésük szerint így több időt kaptak volna a szemben álló felek a megegyezésre. Ben Gurion ezt nemes egyszerűséggel „a brit külügyminisztérium által felfegyverzett és a védelme alatt az országba engedett arab bandák terrorizmusa előtti kapitulációnak” nevezte.

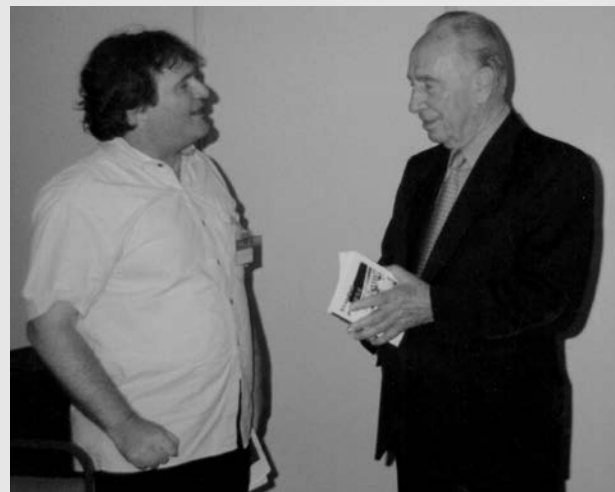
Nyilvánosan biztosította a jisuvot, hogy jóllehet az ENSZ felosztási határozatának „nagy a politikai és erkölcsi értéke”, a zsidó állam megteremtése azonban nem e határozat függvénye. „Azon múlik, képesek vagyunk-e győzni. Ha megvan bennünk az akarat, és időnk is van minden erőforrásunk mozgósítására, az állam mindenképpen létrejön. Nem egyezünk bele semmiféle – ideiglenes vagy állandó – gyámságba, ha mégoly rövid ideig tart is. Bármilyen történjék, többé nem fogadunk el idegen ígát.” Álláspontját nyomatékosítva bejelentette a Népi Végrehajtó Hatalomnak elnevezett tizenhárom tagú ideiglenes kormány kinevezését. Ebben a revizionisták és a kommunisták kivételével az összes fő politikai párt képviselte magát.

Katonai téren a helyzet gyorsan súlyosbodott. A Jeruzsálemtől délre fekvő Écion településcsoportot folyamatosan támadták. Januárban egy rajtaütés során lemészárolták a települések megsegítésére küldött harmincöt harcosból álló egységet. Jeruzsálem teljesen elvágták az ország többi részétől. Március 29-én támadás érte a Tel-Avivból Jeruzsálembe tartó teherautóoszlopot, amelynek emiatt vissza kellett fordulnia. Az ostromlott város támogatására a Hagana ötszáz fős csapatot állított össze,

még ha közben a szkepticizmus föltör is mindkét oldalon.

Nem tudható, milyen kormány viszi majd tovább a békefolyamat ügyét, hiszen ehhez sok évre van szükség. Franciaországban, Olaszországban is nagy meglepetések tanúi voltunk. Nem vállalkoznák választási előrejelzésre. Sok víz lefolyik még addig a Jordánon, s a legváratlanabb események is alakíthatják az eredményeket. 1988-ban azért veszítettük el a választásokat, mert egy anyát és két gyereket megölték Jerikóban. Sohasem lehet tudni. Az biztos, hogy amit elkezdünk, már senki nem fordíthatja vissza. Ha az ellenzék kerül ismét hatalomra, szerintem ismét településeket létesítenek. Akkor pedig elképzelhetetlen, hogy az izraeli-palesztin konfliktus megoldódjék.

A Jeruzsálem körüli földkiszajátítások ügyét a jelentőségén túl földuzzasztotta a világsajtó, s persze a békefolyamat ellenzői. 56 dunámról van csupán

Az új Közel-Kelet című, kiadónknál megjelent könyve bemutatóján

Ben Gurion azonban teljesen alkalmatlannak tartotta és elvetette a tervet. „Most a Jeruzsálemben vezető útért folyó harc a legfontosabb – mondta Jadinak és tisztjeinek. – A zsidó Jeruzsálem eleste halálos csapást jelentene a jisuvnak.” Sokkal nagyobb haderőt követelt, amely támadást intézne a városba vezető kanyargós utat ellenőrző falvakba telepített arab erődítmények ellen. Jadin végül vonakodva más frontokról csoportosított át katonákat, így sikerült ezeröttszáz harcost összegyűjtenie a Nason Művelet fedőnevű akcióhoz. Egy hajórakomány puskát és gépfegyvert is sikerült hagymakupacok alá rejtve átjuttatni a brit blokádokon; Tel-Avivban rögtön ki is rakodtak, a fegyvereket pedig hamar eljuttatták a jeruzsálemi dombok alá, ahol a katonák a támadásra készülődtek.

Véres összecsapások sorozata után a zsidó erők több falut bevettek, s megnyitották a Jeruzsálemben vezető utat. Április 5-én átjutott az első konvoj, amelyet több másik is követett. Április 13-án egy 225 teherautóból álló oszlop futott be a városba, eljuttatva azt az ellátmányt, amely sorsdöntőnek bizonyult a későbbi harcok szempontjából. Április 20-án maga Ben Gurion is Jeruzsálemben hajtott, és a szorongatott jeruzsálemi lakosokkal való szolidaritását demonstrálandó, gyűléseken vett részt.

Ezt a némileg derűsebb fejleményeket elhomályosították az *Ecel* és a *Lehi* (jobboldali paramilitáris szervezetek) tagjai által a Jeruzsálem külterületén levő Deit Jaszin faluban elkövetett atrocitások. Az *Ecel* és a *Lehi*, a Haganával egyeztetve április 9-én támadta meg a falut. Később azt állították, hogy a polgári lakosokat felszólították a menekülésre, ők

azonban erre nem voltak hajlandók. Súlyos harcok után a falu a zsidó erők kezébe került, amit a polgári lakosok tudatos lemészárlása követte. Az eseményeknek több mint száz halálos áldozata volt, köztük nők, gyermekek és idős emberek. Az arabokon félelem és rettegés lett úrrá országszerte, ami kétségkívül elindította a folyamatot, hogy százezrével meneküljenek a határon túlra. Az elmúlt hatvan évben számos történeti kutatás és vita, valamint politikai polémia tárgya volt, hogy miért mentek el: a Hagana, majd később az *Izraeli Védelmi Erők* kényszerítette őket, vagy saját vezetőik rábeszélésének engedtek, miközben az arab hadseregek megrohanták a születőben levő zsidóállamot. A palesztin menekültek problémája a mai napig gátolja a térségben a béke megteremtésére irányuló erőfeszítéseket.

Az időm nagy részét akkoriban Ben Gurion mellett töltöttem, és soha nem hallottam amelletts nyilatkozni, hogy ki kellene űzni az arabokat Izraelből. Épp ellenkezőleg, a háború alatt éppenséggel elítélte ezt a gyakorlatot. Mindenkinek megvan erről a saját története. Egyesek szerint, amikor Jichak Rabin, aki akkoriban a *Palmas* (a Hagana elit katonai egysége) magas rangú parancsnoka volt, arról beszélt neki, hogy Lod városból kiűzték az arabokat, Ben Gurion helyeslő kézmozdulatot tett. Haifán, amely vegyes lakosságú zsidó–arab nagyváros volt, saját fülemmel hallottam, amint azt mondja Abba Houszinak, a város zsidó polgármesterének – azt hiszem, ez az első, június 11-én kezdődött fegyverszünet idején volt –, hogy meg kell akadályozni az arabok menekülését a városból.

szó, annak is 40 százaléka arab kézben van. E területeken négyszáz lakást akarunk építeni arab lakosok számára, hogy elejét vegyünk az illegális építkezéseknek, valamint egy rendőrőrsöt. Ezért lehetnek elégedetlenek, de főleg az Arab Ligához vagy az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordulni, ahelyett, hogy telefonálnának nekünk, és megbeszelnénk.

Szerintem mind a két nézet hibás, amely onnan közelíti meg a zsidó–arab egymás mellett élés problémáját, hogy ki kit integrál magába. Azaz: mi tagozódunk be az arab világba, vagy mi próbáljuk magunkba integrálni az arabokat. Ezzel szemben mind nekünk, izraelieknek, mind arab szomszédainknak a XXI. század kihívásaihoz kell integrálódnunk. Nem a múlton kell rágódnunk, hanem a jövőre felkészülnünk. A jövőben minden országnak meg kell változtatnia a kultúráját.

Le kell küzdenünk – mindkét oldalon – azt a szo-

Interjú 1990-ben

Az Altalena hajó pusztulása

kást, hogy érzelmeink alapján ítélkezzünk emberek felett ahelyett, hogy a tetteiket néznénk. A politika csak a tettekkel foglalkozik. Tény, hogy Jasszer Arafat a század első palesztin vezetője, aki a terror és vak ellenállás periódusai után eljutott a párbeszédig, majd a hatékony tárgyalásokig. Az ember nem választhatja meg a tárgyalópartnerét, mint a barátját. Ő képes leginkább megtestesíteni a palesztin nép akaratát, s nekünk ezt el kell fogadnunk, ha magunk is azt akarjuk, hogy elfogadjanak bennünket. Persze megvannak a saját tervei, érdekei, félelmei és reményei, és ezekkel nekünk számolnunk kell. A legmeggyőzőbb érv az mellette, hogy ő hozta meg a történelmi döntést: a problémáinkat egymással kell megbeszelnünk, nem pedig különböző hatalmak közvetítése révén, ezért vele ültünk le tárgyalni.

A Szovjetunió összeomlásával a Nyugat elvesztette az ellenségét. Ahelyett, hogy ez könnyebbéget

okozott volna, újabb problémákat vetett föl. A Nyugat bajban van új külpolitikája kidolgozásával, mert nincs ellenségképe. Az ellenségek helyett pedig új kerservek mutatják meg magukat. Nem tudják átállítani a világképüket más természetű problémák megoldására, így hát nem tudnak megbirkózni korunk veszélyeivel. Ezek többsége a nemzeti és területi sérelmekből fakad, valamint a gazdaság bajaiból. Katonai szempontból pedig a rakétatechnika megkérdőjelezi a határok funkcióit. A hadseregeknek nincs hatásos fegyverük a nukleáris rakéták ellen. S persze a fundamentalizmus, a drog, a szegénység nem oldható meg háborúkkal. Ezek megoldásához egy más világra volna szükség. E veszélyek egyetemesek, tehát megoldásaik is azok. Ma nem a népességszám, területnagyság vagy a természeti kincsek tesznek egy országot erőssé, hanem a tudomány, az információ és a technológia. Ezek az erők nem ismernek határokat,

Az izraeli hadsereg Egyiptom fele tör előre a Negev-sivatagban

uralmakat és frontokat. Egyetemesek és individuális képességekhez kötöttek. Jugoszlávia tragédiája abban is rejlik, hogy a szuperhatalmak ellenség híján nem mozgósíthatnak komoly erőket – katonákat, fegyvert, pénzt – az ott folyó gyilkolás megakadályozására, mert az amerikaiak és az oroszok elvesztették egymásban az engesztelhetetlen ellenséget. A *mass media* minden csepp kiontott vért bemutat. Az oroszoknak azért nehéz Csecsenföldön harcolniuk, mert az elesett kiskatona anyjának is meg kell indokolni, miért küldik harcba a fiát. Jugoszláviában mind a külső, mind a belső akarat igen csekély a háború megakadályozására. Ezért nincs esély a békés kibontakozásra. Mi a saját kiegyezésünket belső érdekelismerésből kezdeményeztük, nem külső fenyegetés hatására. Ahogy könyvemben is írom a végzetes felbomlás tehetetlen erőinek játékszerévé vált Jugoszláviáról; „könnyebb tojásból rántottát készíteni, mint

rántottából tojást”. A modern technológiák és a tudomány csak a változások lehetőségét teremtik meg, de nem alakítják át szükségképp az ember karakterét. A kérdés az, le tudjuk-e győzni magunkban a múlt bennünk élő démonait? A szerbek elfoglalnak újabb, nem tudom én, hány kilométert – na és? Ettől boldogabbak lesznek? Felkészültebbek a jövőre? Ők a múlt szigetei a világ folyamán, amely a jövő felé siet. Vegyük a kis-ázsiai tigriseket – a háborúkból és a szegénységből erős elhatározással, rendkívül rövid idő alatt a gazdagságba galoppoztak.

A nemzeti háborúk kora lejárt. Egy ország sem léphet háborúba egyetlen konkrét másik országgal szemben. A békefolyamat beéréséhez a Közel-Keleten még sok időre lesz szükség, mert a mentalitások, a pszichológiai tényezők nem máról holnapra változnak meg. De nincs más választásunk, mert a fundamentalizmus veszélye egyaránt beárnyékolja a zsidó

Ben Gurion mindig két – közvetlen és történelmi – síkon gondolkodott. Sohasem fejezte volna ki magát úgy, hogy a történelem elítélendő tetteiben találja vétkesnek. A Cionista Világmozgalomban vagy a cionista munkásmozgalomban sohasem volt napirenden az arabok kiűzése. Előfordult, hogy szóba került a lakosságcsere, és volt egy időszak, amikor a Brit Munkáspárt támogatta ezt az elgondolást. Azonban a kiűzést soha. Ez ellentétes lett volna alapideológiánkkal, és nem hiszem, hogy Ben Gurion ebben az ügyben bármiféle ideológiai kompromisszumot vállalt volna. A fegyverszünet idején ugyan valóban két „tüskének” nevezte Lodot és Ramlét. Mindennek ellenére soha, egyik városból sem rendelte el az arabok kiűzését. Ellenezte viszont – a háború alatt és annak befejeződése után egyaránt – az arab menekültek visszatérését izraeli területre. Ugyanis időközben már ellenséggé váltak. Egy dolog nem kiűzni az ottani lakosságot, és egészen más beengedni az ellenséget.

Abban is egyetértettünk, hogy ha családgyesítésről van szó, meg kell engedni az arab menekültek visszatérését. Becslésem szerint az évek során csaknem kétszáz ezer arabot fogadtunk vissza a családgyesítési program keretében. Ez nem elhanyagolható szám. Ráadásul a mufti – majd utána Ahmed Sukeiri és Jasszer Arafat⁶⁰ – fő törekvése az volt, hogy nem zárják be a menekülttáborokat, hanem folyamatos zavaró tényezőként tartják fenn őket. A visszatérés palesztin követelése az Izrael feltételezett vereségét követő tömeges visszatelepedés kontextusában nyerte el értelmét. A többség nem akart visszatérni. Sokan elhitték a mesét, amellyel tették

őket: hogy az arabok fegyverrel győzik le Izraelt, és akkor majd visszatérhetnek az otthonukba. Libanon és Jordánia később azt a hosszú távú stratégiát választotta, hogy szándékosan a menekülttáborokban hagyták a palesztinokat. A menekültkérdéssel kívánták folyamatos katasztrófa helyzetbe sodorni Izraelt – politikailag, katonailag és diplomáciailag egyaránt. Ben Gurionnak azonban nem volt valódi választási lehetősége.

Ebben az összefüggésben hadd említsem meg annak a több mint hétszáz ezer zsidónak a sorsát, akiknek – az 1940-es évektől 1967-ig – el kellett hagyniuk az arab országokat: köztük Egyiptomot, Szíriát, Líbiát, Irakot és Jement, ahol családjuk évszázadok óta élt. Némely országban diszkriminációban és üldöztetésben volt részük. Volt, ahol nem engedélyezték a távozásukat, és titokban kellett kimenekítenünk őket. Szinte valamennyiüknek hátra kellett hagyniuk a vagyonukat, ezért nincstelenként érkeztek az új Izrael Államba. Itt mindenkit befogadtunk. Naivan azt gondoltuk, ezzel példát mutatunk a másik oldal számára.

Az első vegyes lakosságú zsidó–arab város, amelyet a Hagana elfoglalt, Tiberias volt a Galileai-tónál, még az *ún.* „felosztási” határon belül. „Április 8-án – írja naplójában Ben Gurion – a brit hadsereg annak ellenére is evakuálta Tiberias egész arab lakosságát, hogy a Hagana parancsnokai bejelentették, kezekednek minden közösség életéért és javaiért.”

Haifáról, amely szintén a felosztási határokon belül volt és április 22-én foglalták el, azt írta, hogy „a Haifán élő arabok elfogadták a Hagana követeléseit [hogy adják át fegyvereiket], de az Egyip-

és az arab fejlődést. A történelem sok példát mutat a pusztító fundamentalista rendszerekből, az inkvizíciótól a fasizmusig és a kommunizmusig, de egyiknek sem kerülhetett a kezébe nukleáris fegyver. Ez a veszély csak korszakunkra jellemző. Ha a Khomeini-féle fanatikusok kezébe ilyen pusztító erő kerül, az egész világra veszélyt hoz. A machiavellisztikus dogma szerint terrorizálnak, mint ezt a bolsevik kísérletből is láthattuk, hogy a cél szentesíti az eszközt. Ahogy a kommunisták szemében a mennynek és Urának nem volt nagy tekintélye, a fundamentalisták szemében az embernek nincs.

– *Milyen gondolatokkal ajánlja könyvét a magyar olvasóknak?*

– Magyarország kezd visszatérni önmagához, Európához és a demokráciához, a piacgazdasághoz. Magyarországon viszonylag jól mennek a dolgok. Talán a társadalmi különbségek gyorsabban nőttek,

mint azt a gazdasági változások diktálnák. Egy magyar vezető mondta nekem: „Az a célunk, hogy elveinket a gazdaságossághoz igazítsuk, ahelyett, hogy a gazdaságot az elveinknek rendelnék alá.” Ez jó kiindulás. Úgy gondolom, hogy Közép-Európa országai – Magyarország, Lengyelország, Csehország – be fognak tagozódni Európába. A szabadság szeretet, amely mindig is jellemezte a magyarokat, most a tudományban és gazdaságban szervezi újra energiáit. Ennek a századnak volt egy szakasza, amikor Magyarország meghatározta a mi gondolkodásunkat a gazdaságról, a művészetekről és a tudományról. Jók a kapcsolataink Magyarországgal. Sokan jöttek onnan Izraelbe, s ma is van zsidó közösség Magyarországon. A magyar történelemben hangsúlyos a zsidó jelenlét. Nem vagyunk közömbösek a magyarországi események iránt. Mindkét fél részéről beindult az üzleti vállalkozások sora.

tomban tartózkodó mufti megparancsolta a haifai araboknak, hogy utasítsák vissza a követelést, és hagyják el a várost.” Mint mondta, majd a győztes arab haderővel térhetnek vissza. Cfátot, Beiszant és Jaffát, megannyi vegyes lakosságú várost, amely a felosztás szerint a zsidó államon belül maradt, még az államiság kikiáltása előtt szintén elfoglalta a Hagana, és a legtöbb arab lakos innen is elmenekült.

Ben Gurion huzakodásai a hadsereg tisztikarával végigkísérték az egész háborút, és ismételten oda torkollottak, hogy vagy ő, vagy a hadsereg valamelyik tisztje lemondással fenyegetőzött, mintha megfélemedtek volna az új államra leselkedő halálos veszélyekről. Ben Gurion azonban úgy érezte, hogy bizonyos helyzetekben az embernek a sarkára kell állnia.

A hajdani partizánok és a volt brit katonai szakemberek közötti feszültségeken túlmenően a politikai hovatarozásról is szó volt. 1948. április 26-án Ben Gurion bejelentette, hogy megszünteti a Hagana országos főparancsnokának posztját, mert az bonyolulttá teszi a közte és a leendő hadsereg között fennálló parancsnoklási láncot. A főparancsnoki posztot eredetileg két polgári személy töltötte be: az egyiket a *Hiwtadrut*, (szakszervezet) a másikat az Általános Cionisták által vezetett testület, az Állampolgári Egyesület nevezte ki. A főparancsnoki feladatokat ekkor egyetlen ember látta el, akit egy évvel korábban maga Ben Gurion nevezett ki.

Feszültséget okozott, hogy a bölcs és sokak által becsült Jiszrael Galili a szakadár *Abdut HaAvoda* (korábban *Szin Bet*) párt vezető képviselője volt, és

pártja Ben Guriont hátsó gondolatokkal gyanúsította. A Mapam párt lapja, az *Al Hamiszar* Ben Gurion „személyes diktatúrájáról” írt. Tíz nappal az állam tervezett kikiáltása előtt, miközben az országban véres gerillaháború dúlt, a Hagana főparancsnokai kilépéssel fenyegetőztek. Ben Gurion kissé alább adta, s hozzájárult Galili visszatéréséhez a Hagana vezérkarába, de nem is a korábbi posztjára, amelyet megszüntettek.

Mihelyt elrendeződött – bár nem oldódott meg egyszer s mindenkorra – ez az ügy, Ben Gurionnak egy újabb kihívással kellett szembenéznie: a politikusok haboztak, vajon azonnal ki kell-e kiáltani az új államot? Május 11-én Golda Meir azzal az aggasztó hírral érkezett vissza Ammanból, hogy Abdullah emír engedni látszik a harcra buzdító pánarab nyomásnak. Másnap a jordániai Arab Légiónak tüzéségével és páncélozott járműveivel csatlakozott az ecioni falvak csoportja ellen folyó palesztin támadáshoz, s a települések helyzete emiatt hamar kétségbeejtővé vált.

A Hagana részéről Jigal Jadin és Jiszrael Galili tájékoztatta az ideiglenes kormányt; egyikük sem tudta megjósolni a kikerülhetetlenül bekövetkező háború valószínű kimenetelét. Mose Saret találkozott George Marshall amerikai külügyminiszterrel, az eljövendő izraeli állam amerikai elismerésének ádáz ellenzőjével, és mély aggodalommal töltötte el a kiváló katona-államférfi figyelmeztetése, miszerint a jisuv esetleg képtelen lesz túlélni a várt arab támadást. Saret Tel-Avivba visszatérve bizalmasan tájékoztatta Ben Guriont. Az megbízta, hogy ugyanezt mondja el másnap a párt vezetőségének

Magyarországnak is megvannak a történelmi sérelmei. Legtöbbjük olyan magyarok lakta területekkel kapcsolatos, amelyeket más országokhoz csatoltak. Hallottam, hogy Magyarországon sikeres televíziós programokat sugároznak e területekre. Ez elgondolkodtatott, s megerősített a konfliktusok újfajta kezelését illetően. A történelmi sérelmeken így

is lehet revánsot venni. A népeknek együtt kell élniük, nincs más megoldás. Nemrégiben írtam egy cikkemben: véget kell vetnünk a világtörténelem vadászati idényének. Az embereknek fel kell hagyniuk a vadászmesterséggel, és teremtőkké kell válniuk.

1995, Jeruzsálem

A harmadik évezred történelme

–Négy éve, 1994 májusában optimista hangulatban készítettük Az új Közel-Kelet című könyv magyar kiadása bevezetőjének szánt beszélgetést külügyminiszteri dolgozószobájában. Akkor úgy tűnt, hogy számos modern, de hagyományokhoz kötődően messianisztikus álma megvalósul. Néhány hónappal rá megölték Jichak Rabint, s az 1996-os

választásokat megelőző arab merényletbullám ismét jobboldali kormányt juttatott hatalomra. Most ismét reménykedőre váltó hangulatban, az 1999-es előre hozott választások után, de még a kormányalakítási tárgyalások idején beszélgetünk tel-avivi hivatalában.

– Három évet elvesztegettünk egy emberre, aki

is. Saret megtette, majd szilárdan kiállt Ben Gurion mellett, azt az álláspontot képviselve, hogy a terveknek megfelelően május 14-én kiáltásuk ki az új államot.

Ben Gurion megpróbált önbizalmat csepegtetni munkatársaiba. Mint mondta, a mostani erőviszonyok alapján

„a helyzetünk igen veszedelmesnek látszik. Ám... javulni fog, ha sikerül nemcsak mindent behoznunk az országba, amink van, hanem ezenkívül mondjuk még tizenötezer puskát, néhány millió töltényt, ágyúkat, aknavetőket, géppuskával és bombákkal felszerelt repülőgépeket... Az invázió elején erős csapást mérhetünk az arabokra, és alááshatjuk a moráljukat.”

Szavazásra tette fel a kérdést: kiáltjuk ki a terveknek megfelelően két nap múlva az államot, vagy várjunk? Hat a négyhez arányban az ideiglenes kormány miniszterei a kikiáltás mellett döntöttek. Ezután az előkészített nyilatkozat megfogalmazására koncentráltak. Ebben szó esik a határokról, „ahogy azokat az ENSZ határozata megállapította”. A jövőbeli igazságügy-miniszter, Pinhasz Rozen szerint a határok pontos kijelölése nélkül nem lehet kikiáltani az államot. Ben Gurion azonban akadékoskodott. „Az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat sem említi területi határokat” – jegyezte meg.

„Semmi sem kötelez bennünket a határok megemlítésére... Ne mondjunk róluk semmit, mert nem tudjuk, melyek lesznek a határaink. Hábo-

rúra készülnek ellenünk. Ha legyőzzük őket, és elfoglaljuk Galilea nyugati részét, vagy területeket a Jeruzsálembé vezető út mindkét oldalán, akkor ezek a területek az államhoz fognak tartozni. Miért köteleznénk el magunkat ama határok elfogadása mellett, amelyeket az arabok semmi szín alatt sem fogadnak el?”

1948. május 14-én, pénteken délután, a szombat beköszönése előtt a Tel-Aviv Múzeum Rothschild körüli épületében, amely korábban a város első polgármestere, Meir Dizengoff otthona volt, összeült a Népgyűlés (a jisuv parlamentje) ünnepi ülése. A küldöttek és több száz meghívott méltóság visszafojtott lélegzettel hallgatta, amint Ben Gurion felolvassa a kiáltványt.

„*Iszrael földje a zsidó nép szülőhazája*” – kezdte ismerős, reszelős hangján és kurta, drámaiságot nélkülöző modorában. A háború sújtotta országban az emberek könnyek között mindenütt a rádiókészülékekhez tapadtak. – „*Itt formálódott ki szellemi, vallási és nemzeti identitása. Itt vívta ki függetlenségét és hozta létre nemzeti és egyetemes jelentőségű kulturális értékeit. Itt írta meg és adta a világnak a Bibliát. A zsidó nép, azt követően, hogy hazájából elűzetett, szétszórásának minden helyszínén hűséges maradt Iszrael földjéhez, szüntelenül imádkozott és reménykedett, hogy valamikor visszatérhet, és helyreállíthatja nemzeti szabadságát.*”

A nyilatkozat a továbbiakban a palesztinai letelepedés elmúlt évtizedeiről, a cionista diplomáciáról, a Balfour-nyilatkozatról, a Mandátumról és a holokausztról szólt, „amely ismét bebizonyította,

jobban ért a beszédhez, mint a cselekvéshez. Netanjahu egy kötetre való beszédet és egy kötetre való kudarcot hagyott maga után. Ez a fontos három év időpocsékolás volt. Az ország a legutóbbi választásokon a változásra, a békefolyamathoz való visszatérésre szavazott. Nem ismerek olyan arabot vagy zsidót, akit örömmel töltene el egy hatodik háború lehetősége. Az előző öt háború mindnyájunktól rengeteg áldozatot követelt, és nagyon kevés hasznot hozott. Katonailag ugyan mind az öt háborút megnyertük, de nem politikai értelemben – mert a politikai győzelem a békében valósul meg. Békét nem háborúkban lehet nyerni, s főleg nem diktálva. Az arabok katonai és politikai szempontból egyaránt veszítettek. Egy újabb háború gondolata mindkét oldalról nagy ostobaságnak tűnik.

Történelmünk elején „palesztin problémánk” volt, most viszont palesztin partnerrel számolhatunk.

Partner nélkül nem lehet békét kötni. Ha van partner, a problémákkal is megbirkózunk. Ez a partner mind méretét, mind nemzetközi súlyát tekintve egyre erősebb – ezért meg kell ragadnunk minden lehetőséget, hogy befolyásoljuk ennek a dinamikus gyarapodó erőnek néhány alapvető vonását. Számunkra az lesz a legnagyobb eredmény, ha partnerünk demokratikus országgá válik. A majdani palesztin államot demilitarizálni kell, de a demokratizálás legalább olyan fontos, mint a demilitarizálás. A demilitarizálás a fegyvereket szelídíti meg, a demokratizálás a szándékokat. Ha szándék nem mozgatja őket, a fegyverek nem lőnek maguktól. Tehát a leginkább azzal járulunk hozzá Iszrael békéjéhez és biztonságához, ha a palesztinokat hozzásegítjük saját demokratikus, jómódú, független és persze demilitarizált államuk felépítéséhez.

Szinte ez az első arab államszervezet, amely de-

mennyire sürgető a zsidó állam helyreállítása, amely meg fogja nyitni kapuit minden zsidó előtt, és megadja majd a zsidó népnek a jogegyenlőséget a nemzetek családjában”.

A nyilatkozat utalt arra, hogy „az Egyesült Nemzetek Szervezete elismerte a zsidó nép jogát arra, hogy megteremtse független államát”, és kijelentette, hogy a „zsidó népnek elemi, magától értetődő joga, hogy valamennyi többi nemzethez hasonlóan függetlenséghez jusson saját, szuverén államában”.

E felvillanyozó preambulum után következett a hivatalos politikai aktus.

„Ezért mi, a Nemzeti Tanács tagjai, a palesztinai zsidó közösség és a cionista világmozgalom képviselőiben a mai napon, a palesztinai brit mandátum megszűnéskor ünnepi gyűlésre jöttünk össze. A zsidó nép természetes és történelmi jogai és az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének határozata alapján **EZENNEL PROKLAMÁLJUK** a zsidó állam megalakulását Palesztinában, amely az **IZRAEL ÁLLAM** nevet fogja viselni...

IZRAEL ÁLLAM szabad bevándorlást fog biztosítani a diaszpóra országaiban élő minden zsidó számára, és elősegíti az ország fejlődését annak minden lakosa javára. Az állam a szabadság, igazságosság és békeesség elvein fog alapulni, úgy, ahogyan azt Izrael prófétái elgondolták. Minden állampolgárának, vallási, faji és nemi különbségre való tekintet nélkül, biztosítani fogja a teljes társadalmi és politikai egyenlőséget, s szavatolja számukra a szabadságot lelkiismereti, vallási, művelődési és kulturális téren egyaránt. Gondoskodni fog valamennyi vallás szent helyeinek és ereklyéinek sérthetlenségéről, és tisztelőtlen fogja tartani az Egyesült Nemzetek Alapokmányának elveit.

IZRAEL ÁLLAM kész együttműködni az Egyesült Nemzetek Szervezetének testületeivel és képviselőivel az 1947. november 29-i közgyűlési határozat végrehajtásában, és lépéseket tesz Palesztina egésze gazdasági egységének megteremtésére...

A béke és a jószomszédi viszony jegyében kezét nyújtunk minden szomszéd államnak és népnek, s felszólítjuk őket, működjenek együtt a független zsidó nemzettel mindannyiunk közös javára. Izrael Állam kész részt vállalni a Közel-Kelet békés fejlesztésében és felvirágoztatásában.

Kérjük a zsidó népet szerte a nagyvilágban, álljon mellénk a bevándorlás és az országépítés munkájában, legyen segítségünkre a küzdelemben, hogy megvalósíthassuk a múlt nemzedékeinek álmát, Izrael újjászületését.

Bízva az Örök Mindenhatóban, aláírjuk e nyilatkozatot az Ideiglenes Államtanács ülésén, a haza földjén, Tel-Aviv városában, szombat előestéjén, az 5708. év ijar hónap 5. napján, 1948. május 14-én.”

Ez a hivatkozás az „Örök Mindenhatóra”, mely talán Istenre, talán valamilyen más, kevésbé isteni nemzeti sorsra vonatkozott, az ideiglenes kormány vallásos és ateista tagjai között az utolsó pillanatig zajló vetélkedés lenyomata azzal kapcsolatban, vajon egyáltalán kell-e hivatkozni Istenre, s ha igen, miként.

Ben Gurion ezután így szólt: „Felállva támogassuk a Függetlenségi Nyilatkozatot!” Mindenki felállt. „Kérem, üljetek le – mondta. – Még egy bejelentést kell tennem, de mielőtt erre sor kerülne, Jehuda Leib Fisman rabbiat kérem.” A vallásos Mizrahi párt fehér szakállú vezetője elmondta az új vagy magasztos élmény megünneplésére szolgáló hagyományos *Sebehejanu* áldást. Ben Gurion ezt kö-

mokratizálódni szeretne. Már három választást tartottak, és most beleegyeztek abba is, hogy egy európai és amerikai csoport dolgozza ki számukra a demokratikus alkotmányt. Ezzel ők az elsők az arab világban. Körülnézve más országok, kontinensek háza táján, nem a pártok közti ideológiai vagy az országok közti politikai különbségek ötlenek a szemünkbe, hanem a nemzedékek közötti történelmi nézetkülönbségek. Egy új nemzedék nőtt fel mindenhol, így az araboknál is: a nagyvilág felé nyitott, demokráciaszerető szakemberek nemzedéke. Ez az ifjúság nem rendelkezik formális ideológiával vagy vezérkarral, mégis szinte mindannyian ugyanazt a farmert és pólót viselik. A farmer és a póló az egyenlőséget hirdeti: nem számít, gazdag-e vagy szegény, fehér-e vagy fekete, fiú-e vagy lány. Ott az a rémes McDonald's és a Coca-cola, ami valóságos méreg, de pozitív vonása, hogy nem akarnak külön éttermet a szegé-

nyeknek és a gazdagoknak. Ha megnézzük a zenéjüket és a táncaikat, azt tapasztalhatjuk, hogy nem járnak operába vagy komolyzenei koncertekre, és az utcákon, tereken randevúznak. Megjelent a számítógép és az internet. Aki rendelkezik internet-kapcsolattal, az nem egy lakásban él, hanem a globális világban. A fiatalok nem értik az előítéleteinket, indulatainkat: nem látják be, miért kellene megölniük másokat vagy miért kell vágóhídra menniük. A televízió, az internet, a turizmus is ezt a kultúrát gerjeszti. A televízió korában analfabétán is szavazhat az ember, elég a tévét nézni, hogy fogalma legyen a világról, s ehhez csak egy gombnyomásra van szükség. Nem mondom, hogy ez jó így – de jobb, mint volt, mert nyitottabb. A Szovjetunióban is a tévé miatt omlott össze a kommunizmus. A vasfüggöny nem tudta blokkolni az információkat. A mai moszkvai vagy szentpétervári fiatalok ugyanúgy szeretnének

Izrael Állam kikiáltása 1948-ban

vetően felolvasta az Ideiglenes Kormányának a „Függetlenségi Nyilatkozattal összhangban álló” határozatát. A Fehér Könyv előírásai „ezáltal semmiek és érvénytelenek... Az 1940-es földvásárlási szabályok visszamenőleg eltöröltetnek.” („Viharos taps” – jegyezte fel később a naplójában.) Harminchét perccel azután, hogy belépett a terembe, az új állam új miniszterelnöke koppantott a kalapácsával, és bejelentette: „Izrael Állam létrejött. Az ülést berekesztjük.” Naplójában feljegyezte: „Országszerte mélyeséges öröm és ujjongás tapasztalható, én pedig, mint november 29-én, ismét úgy érzem magam, mint gyászoló az örvendezők között.”

kinézni, ahogy a kortársaik New Yorkban, Párizsban és Budapesten, vagy bárhol máshol a világon. Hagynunk kell az ifjúságot, hogy a saját útját járja. Mindnyájan voltunk fiatalok, hozzánk hasonlóan ők is megöregszenek majd. Ez a nemzedék azonban új korszakot nyitott az emberi történelemben. Ezek a fiatalok azon gondolkodnak, mit kell tenniük annak érdekében, hogy véget vessenek a hatványozódó, vég nélküli gyűlölködésnek: a háborúk korszakának. Nekünk lehetőségeinkhez képest segítenünk kell őket.

A zsidó történelmet egyrészt a morális lázadás, másrészt a történelmi események alkotják. A történelmi események nem olyan fontosak: semmi különös nincs abban, hogy Dávid királynak viszonya volt Bátsévával, vagy Salamon ki akarta terjeszteni birodalma határait. A zsidó nép erkölcsi forradalmában alkotott újat. Míg a környezete faistenségek előtt hajlongott, ők azt vallották, hogy egy láthatat-

A háború, amelyet Ben Gurion oly biztosan megjósolt, most komolyra fordult. Öt arab állam – Egyiptom, Transzjordánia, Irak, Szíria és Libanon – fegyveres erői támadtak minden oldalról Izraelre. Az új állam fennmaradása attól függött, hogy képes-e mindaddig feltartóztatni őket, amíg megérkeznek és bevethetővé válnak azok a fegyverek, amelyekkel legyőzhetőek.

Ben Gurion proklamációja után tizenegy perccel az Egyesült Államok kormánya bejelentette, hogy elismeri az új államot. Harry Truman elnök bejelentése így hangzott: „Kormányunk úgy értesült, hogy zsidó államot kiáltottak ki Palesztinában, és az ottani ideiglenes kormány az új állam elismerését kérte. Az Egyesült Államok Izrael Állam de facto hatóságának ismeri el az ideiglenes kormányt.” Ez

Truman személyes döntése volt, amellyel szembe helyezkedett a külügyminisztérium diplomatáival.

Ben Guriont azzal ébresztették fel pirkadat előtt, hogy az Egyesült Államokban tartózkodó küldöttek kéri: élő adásban szóljon az amerikai néphez. A Hagana rádióállomására hajtott, Tel-Aviv északi részébe. Miközben beszélt, egyiptomi bombák hullottak a közeli Szde Dov repülőtérre. A háttérben hallatszó robbanások magyarázatát is beleszötte beszédébe. Nyitott dzsipen hajtott vissza. „A házakból pizsamás emberek bámultak ki – írta a naplójában. – De pániknak nyoma sem volt. Éreztem, hogy ezek az emberek megállják a helyüket.”

lan Úr mindnyájunkat egyenlőnek teremtett. Ez azt jelenti, hogy mindenkinek a szívében ott él az Úr, nincsenek felsőbb- és alsóbbrendű emberek, sem rabszolgák. Ez számos erkölcsi következménnyel jár. Ezért gondolom, hogy Izraelnek három dolgot kell tennie. Először is vissza kell térnie a történelmi erkölcsi normákhoz, a lényegét alkotó erkölcsi forradalomhoz. Erkölcsös nemzetnek kell lennünk! – különben nem leszünk képesek fennmaradni. S aztán tudós állammá is kell válnunk. Hosszú a történelmünk, ezért kell megőriznünk erkölcsi normáinkat, de kis ország is vagyunk, ezért kell fejleszteni az agyunkat. Végül pedig másokat kell segítenünk. Manapság a szocializmus nem pusztán az egyenlőségért küzdő munkásosztályt jelenti, hiszen egyes népek az egész világot irányítják, míg mások jóval mögöttük kullognak. A fejlett technika, a demokrácia révén segíthetünk a szomszédainknak, hogy a

Erre szükség is volt. A háború első napjai vigasztalanul sötétben indultak. Északon szíriai páncélosok hatoltak előre a Galileai-tóig, áttörve a Hagana gyöngye védelmi vonalait Cemahnál. Délen az egyiptomiak a Jad Mordehaj kibuc ellen vonultatták fel erőiket. A harcok ott öt napig tartottak; ha az egyiptomiak áttörnek, megnyílik előttük a Tel-Avivba vezető út. Jeruzsálemben több ponton támadt a transzjordániai Arab Légión, és a város nyugati részét fenyegette. Tel-Avivban negyvenkét ember életét követelte a központi buszpályaudvar ellen intézett egyiptomi légitámadás.

A Jordán völgyéből öreg farmerek, Ben Gurion régi barátai könyörögtek erősítésért. A hadsereg éppen kapott négy elavult 65 milliméteres hegyi ágyút, amelyeket Jadin a Galileai-tóhoz akart küldeni, hogy megpróbálják megállítani a szíriai tankokat. Ben Gurion azonban ezt nem engedélyezte: ragaszkodott hozzá, hogy az ágyúkat Jeruzsálem védelmére vessék be. Veszekedtek; Jadin az asztalra csapott, és betörte annak üveglapját. Odakint az északról érkező farmerek keserű könnyeket hullattak. Végül Ben Gurion beleegyezett, hogy huszonegy órára Galileába küldjék az ágyúkat. Időben be is vetették őket, és valóban sikerült visszaszorítaniuk a szíriaiakat.

A legnehezebb nap május 22-e volt. A Jeruzsálem déli peremén található Ramat Rahel kibuc véres harcokban többször is gazdát cserélt. Az Izraeli Védelmi Erők egy osztagát, amely megpróbált áttörni a Cion-kapun, hogy erősítést vigyen az ostromlott óvárosi zsidónegyednek, visszaverték. Nyugat-Jeruzsálem jelentős részét folyamatosan

ágyúzták. Délen egy egyiptomi hadoszlop betört Bersevába. „Már nem volt mivel harcolni – emlékezett vissza később a Mapai egyik funkcionáriusa. – Ben Gurion úgy járt fel-alá, mint a megsebzett oroszok.” Ám a számtalan frontvonal legnagyobb részén a védők mégis kitartottak.

Másnap éjjel felcsillantak az első reménysugarak. Megérkeztek a Csehszlovákiából behozott Messerschmitt harci repülőgépek; öt cseh szerelő lázasan dolgozott az összeszerelésükön, hogy mielőbb alkalmassá váljanak a légi harcra. Közeledett Haifához az első, könnyű- és tüzérségi fegyverzetet szállító hajó. „Ez lesz a fordulópont” – írta Ben Gurion. Jeruzsálemre összpontosított. „Ki kell tartanunk a Negevben – mondta a hadsereg vezérkarának. – Politikailag és nagymértékben katonailag is a Jeruzsálemért folyó harc a legfontosabb.” Jadin erősen ellenezte. Későbbi visszaemlékezése szerint Ben Gurion eltúlozta az ottani helyzet ingatlanságát. „Szerintem az egyiptomiak voltak a legveszedelmesebb ellenségeink, ezért a déli frontszakaszt tartottam elsődlegesnek.”

Ben Gurion másként gondolta, és minden tekintélyét latba vetette, hogy álláspontját elfogadtassa a vezérkarral. Május 16-án, illetve 17-én két élelmiszerral megrakott teherautó-oszlop futott be Jeruzsálembe, de aztán az Arab Légión ismét elvágta az utat. Kulcsszerepet játszott a jeruzsálemi dombok lábánál, Latruban a britek által épített Tergart-erőd, amely a Jeruzsálembe vezető utat és a körülötte levő, alacsonyabban fekvő területeket ellenőrizte. Az erődöt elfoglalta az Arab Légión, és Ben Gurion eltökélte, hogy kisöpri onnan. Parancs

maguk történelmében új korszakot nyithassanak. A Bibliában az áll, hogy világosságnak kell lennünk a többi nemzet számára. Nem tudom, elég fényesek vagyunk-e, azt sem tudom, a nemzetek kíváncsiak-e a mi fényünkre. Mindenesetre segíthetünk nekik saját lámpákat fabrikálni. Elég sötétség van a világban ahhoz, hogy egyre több fényforrásunk legyen. Ebben látom Izrael régi-új küldetését.

A politika szakadékot támaszt az emberek közt, és falakat emel a népek közé. A politika dicsőséget keres és megoszt. Az irodalom ezzel szemben hidakat épít az egyén és a róla kialakult kép, az ember és embertársai, az ismerős és az idegen, valamint különböző országok és kultúrák között. Olyan ez, mint a föld és a víz. A politika a föld: az ember halad, utazik, akadályokba ütközik. Az irodalom olyan, mint a bölcsesség tengere: az ember szabadon úszkál vagy hajózik, senki sem gátolja. Jóval gazdagabbá teszi

az életünket, mert alapjában véve minden ember és minden nemzet magányos, nehéz párosítani az embereket és a népeket. A magány eloszlátása, a párkeresés mindenki számára kulcsprobléma. Az irodalom segít ebben. Egy tréfás mondás szerint minden ember tudja, hogy naponta háromszor kell ennie. Ha eszik, kövér lesz. Ha inkább naponta háromszor olvasna, bölcs lehetne. Jobb tehát bölcsnek lenni, mint kövérnek – mindenki maga választhat. Egyéni és közös ügyekkel foglalkozva az irodalom létrehozhat egy közös nyelvet. A diplomáciával ellentétben nem elsimítani, hanem újjáépíteni, napvilágra hozni, felnyitni próbálja az emberi viszonyokat. Mindennap olvasok. Regényeket elsősorban, de érdekel a történelem, az életrajz, a filozófia. Az izraeli írók közül nagyon kedvelem Ámosz Ozt, A. B. Jehosuat, Dália Rabikovicst, Jehudá Ámihájt. Az arabok közül például Szamá Khizárt. Nátán Alterman, a mára már

csot adott a hadseregnek, hogy emberek és felszerelések összpontosításával indítson támadást az erődítmény ellen. A támadó seregben olyan fiatal bevándorlók is harcoltak, akik szó szerint éppen csak kiszáltak a hajókból, és még azt sem igen tudták, hogyan kell elsütni egy puskát. A felszerelés sem vetekedhetett a védők tábori ágyúival, géppuskáival és tarackjaival. Az izraeli erők néhány hét leforgása alatt háromszor indítottak ostromot Latrun ellen, és súlyos veszteségeket elszenvedve háromszor kellett visszavonulniuk. Időközben a jeruzsálemi óváros zsidó negyede az Arab Légiónak kezebe került; a maradék maroknyi épen maradt védőt fogva tartották Transzjordániában, a sebesülteket és civileket a frontvonalon túlra, Nyugat-Jeruzsálembé küldték.

Az ostromlott Nyugat-Jeruzsálem helyzetét némileg könnyítette, hogy június elején felfedeztek és kiépítettek egy új, a dombokon át vezetető utat. Több száz tel-avivi polgárt mozgósítottak, akik ösvérek és dzsipek segítségével vitték az építőanyagot a sziklás lejtőre, miközben mások lázasan dolgoztak az ösvény megtisztításán és kikövezésén. A „burmai út”, ahogy nevezték, június 8-ra működőképesé vált.

Ami a többi frontot illeti, az irakiak Tul Karmtól nyugatra, Natanya felé nyomultak előre, ami az ország kettéválásával fenyegetett. Május 25. és 28. között Kfar Jonánál megállították, és visszavetették őket. Más izraeli egységek Favzi al-Kaukji Arab Felszabadító Hadseregének erőit szorították vissza Dél-Galileából Jenin felé. A Gáza melletti Negba kibucban körülbelül száz, egyetlen Piat ágyúval és

kézfegyverekkel felszerelkezett védőnek sikerült feltartania egy ezer fős egyiptomi páncélos egységet. Jad Mordehaj azonban május 24-én elesett, és az egyiptomiak északra, Iszdod (a mai Asdod) felé nyomultak előre. A part menti egyiptomi előrenyomulást május 29-én az izraeli légierő első jelentkezése lassította le: négy Messerschmidt vette géppuskatűz alá az előrenyomuló hadoszlopot. A siker korlátozott maradt (két gép lezuhant), lélektani hatása azonban mindkét oldalon fontos volt.

Ennek az időszaknak a fejleményeit összegezve Ben Gurion később ezt írta: „Az ország elleni arab támadástól az első fegyverszünetig tartó, csatákkal eltelt hónap jelentette a függetlenségi háború legnehezebb és legveszedelmesebb szakaszát. Többnyire az arabok kezdeményeztek. Az általunk indított hadműveletek nem mindig jártak sikerrel. A külföldön vásárolt fegyverek lassan érkeztek be az országba. Szállítási nehézségek miatt a nehézfegyverek jöttek leglassabban, márpedig az arabok ezen a téren voltak leginkább előnyben.”

Az Egyesült Nemzetek a svéd Folke Bernadotte gróf személyében békeközvetítőt küldött, aki az ENSZ tapasztalt diplomatájával, az amerikai Ralph Bunche-csal együtt véget kívánt vetni a fegyveres összecsapásoknak. A küldöttek május 31-én keresték fel először Ben Guriont, akinek a Tel-Aviv melletti Ramat Ganban levő irodáját másnap bombázták és géppuskával lötték. „Nyilvánvaló – írta naplójában Ben Gurion –, hogy Bernadotte küldöttségében volt egy kém, aki tájékoztatta az arabokat az irodám helyszínéről. A támadást talán megtorlásnak szánták Amman bombázásáért.” Iz-

klasszikussá vált költő közeli barátom volt. Ami a külföldieket illeti, az amerikai irodalomban Faulkner szeretem a legjobban, a franciák közül Flaubert – a *Bovaryné* – a kedvencem. Az oroszok közül Tolsztoj áll hozzám a legközelebb. A családom Belorussziából származik, ami a két világháború között Lengyelországhoz tartozott. A kis stetl, ahol születtem, s amelyet néhány éve viszontláttam, az első világháború előtt orosz terület volt, és ma is az, de 1914 és 1945 között lengyel megszállás alatt állt. A jiddis és a héber volt az anyanyelvem. Valamennyit oroszul is tudtam. Sokat felejtettem, de mostanában igyekszem felfrissíteni a tudásomat.

Két út vezet a békéhez, a tárgyalás és az építés. Régebben a tárgyalást vezettem, most viszont az építésnek szeretném szentelni az időmet. Új viszonyt és ehhez új bizalmat kell kiépítenünk. Az új bizalomhoz tettek kellene, nemcsak szavak. Hiszek abban,

hogy Izraelben soha ilyen mélyen, ilyen nagy számban nem bízott meg egymásban arab és zsidó. Szeretném jóra, egy új viszony kiépítésére használni ezt a lehetőséget. Olcsóbb megváltoztatni a viszonyt két nemzet között, mint kiirtani egy népet. A világ kétezer éven át nem jutott el erre a felismerésre, de mi most esélyt kaptunk rá. Jobb fölépíteni az erőt, mint használni. Egész életemben inkább építőnek tekintettem magam, nem felhasználónak.

Ezt a programot igyekszik megvalósítani az általam kezdeményezett és a nevemhez fűződő Béke Központ. Ez jelentősen különbözik a többi békeközponttól, ahol könyveket és brosúrákat adnak ki, és tanácskozásokat szerveznek. Mi gyakorlati tevékenységet szeretnénk végezni az egészségügy, a mezőgazdaság, a modern technika, az emberek közti kapcsolatrendszer területén. Már harminc különféle projektünk működik, ebből négy a mezőgazdaság-

rael három géppel, akkori légierejének zömével az előző nap két hullámban támadta a transzjordániai fővárost. „Háromnegyed tonna bombát dobtunk le – jegyezte fel pedánsan Ben Gurion. – Tüzek keletkeztek.” Maga Ben Gurion a légitámadás alatt nem volt hajlandó az óvóhelyre vonulni. Emlékszem, amint szenvtelenül ült az íróasztalánál, és írt valamit. Amikor az egyik őrt srapnel találta el, a katonai szárnysegéde, Nehemia Argov és én futottunk ki hordágygyal. Erre Ben Gurion felkelt az asztaltól, de csak azért, hogy segítsen nekünk a sebesültet az elsősegélyhelyre vinni. Majd visszatért az íróasztalához.

A minden frontszakaszon nagy nyomás alatt álló Izrael számára a Biztonsági Tanács elrendelte négyhetes tűzszünet, amely végül június 11-én lépett hatályba, isteni ajándéknak számított. „Mégkérdeztem a vezérkar tagjait, vajon előnyünkre szolgálna-e egy tűzszünet – írta naplójában május 26-án Ben Gurion. – Valamennyien igennel válaszoltak.” A nyugalom időszakát fegyverkezésre és kiképzésre használták fel. Amikor július 8-án újrakezdődtek a harcok, már egy teljesen új izraeli védelmi erő lépett a hadszíntérre. Nem csupán logisztikai szempontból. Mert amíg az arab ágyúk hallgattak, Ben Gurionnak a legkeményebb próbatételt kellett kiállnia – a saját pártján belül.

Az ideiglenes kormány május 26-án rendeletben hozta létre az Izraeli Fegyveres Erőket, és megtiltotta „bármely más fegyveres erő létrehozását és fenntartását”. Június 1-jén az Ecel vezére, Menahem Begin megállapodást írt alá a kormánnyal, melynek értelmében az Ecel egységei zászlóaljok formájában csatlakoznak az Izraeli Védelmi Erők-

höz, és hűségüket tesznek. Egy hónapon belül meg kell szüntetni az Ecel külön parancsnoki struktúráját, és a szervezet többé nem vásárolhatott fegyvereket külföldről.

Ennek ellenére június 11-én az Ecel által megvásárolt *Altalena* hajó fedélzetén nagy mennyiségű fegyverrel és robbanóanyaggal, valamint mintegy nyolcszázötven bevándorlóval elindult Dél-Franciaországból. Amikor az izraeli partokhoz közeledett, Begin tájékoztatta a kormányt, hogy a fegyverek 20%-át a jeruzsálemi Ecel-egységeknek küldik. Minthogy Jeruzsálem hivatalosan még nem tartozott izraeli fennhatóság alá, Jisrael Galili az Izraeli Védelmi Erők nevében hozzájárult ehhez. Begin ezután azt javasolta, hogy a fennmaradó fegyverzettel először az Izraeli Védelmi Erőkben belüli Ecel-egységeket szereljék fel. Ami megmarad, azt lehetett volna más egységek között szétosztani. Galili június 19-én jelentette Ben Gurionnak, hogy „magánhadsereg” kialakulása fenyeget. Ben Gurion összehívta a kabinetet. „Nem lesz két állam – jelentette ki –, és két hadsereg sem lesz. Begin úr pedig nem teheti azt, amit a kedve tart... Ha nem engedelmeskedik, tüzet nyitunk!” A kabinet egyhangúan „felhatalmazta a védelmi minisztert, hogy az ország törvényei szerint járjon el”.

Ben Gurion attól tartott, hogy Begin az ország fennhatóságán kívül levő Ecel-egységeket szereli fel az Altalenán szállított fegyverekkel – s így nem sérti meg megegyezésben vállalt kötelezettségét, ugyanakkor a kormányzat politikájával dacolva a Jordán folyó nyugati partjára (Júdeára és Szamáriára) is kiterjeszti az arabokkal vívott háborút.

ban. A legnagyobb olasz tésztagyártó cég kijelentette, hogy a sivatagban termett búza a legjobb a tésztaíhoz. Kiválasztottunk egy egyiptomi, egy palesztin, egy jordániai és egy izraeli sivatagot, ahol békésen együtt termeljük a makaróninak való búzát, a mamut tésztagyártó cég pedig finanszírozza és segíti a vállalkozást. A holland kormány anyagi segítségével kezdünk el epret termesztani Gázában. Egy viszonylag kis földterületen hétezer ember számára biztosítunk munkát, már le is szedték az első termést. Izraelben a halak tenyésztése negyvenszer olyan hatékony, mint máshol. Építettünk egy halastavat Jerikóban, a palesztinok most a mi módszereinkkel tenyésztik a halakat, és ezzel saját fehérjeforráshoz jutottak. Ha az ember elrepül az ország felett, azonnal feltűnik, hogy nyugaton a palesztin területek barnák, Izrael viszont zöld. Mi már több mint százmillió fát ültettünk – most erdőgyújtogatás he-

lyett a segítségünket kérték. A svéd és a lengyel kormánytól kapott pénzén adjuk át nekik erdőtelepítési szakismereteinket. Legfrissebb egészségügyi projektünk a távgyógyítás. Egy német cég olyan felszerelést adományozott nekünk, amellyel akár ezer kilométer távolságból is meg lehet vizsgálni egy ember szemét. Öt arab országban fogunk bevezetni szemvizsgálatokat a különböző betegségek felismerésére. A fő célunk a modern technológiák bevezetése. Nemcsak mi vagyunk helyszűkében, hanem a palesztinok is. Ha azt szeretnénk, hogy javuljon az élet színvonaluk, segítenünk kell nekik. Ennek az egyik módja, hogy az egész világon nagy cégeket mozgósítsunk, hogy fektessenek be náluk.

Sok izraeli kérdezi, hány rendőr van a területeken. Ez nem fontos. A békét nem a rendőrörsökön fogják megteremteni. Az a kérdés, hány egyetem és hány diák van. Megmondhatom: már nyolc egyete-

Az Altalena hajó Tel-Aviv és Haifa között, Kfar Vitkinnél kötött ki (az ENSZ-megfigyelők fürkésző szemétől távol), és az összegyűlt több száz támogató segítségével hozzáláttak, hogy kirakodják a fegyvereket. Galili és Jadin csapatokkal vette körül a tengerpartot, és Begint megadásra szólították fel. Az Ecel-szimpatizáns katonák átlépték a frontvonalat, s csatlakoztak az Altalena legénységéhez és a lelkes szimpatizánsokhoz. A hajó immár Beginnel és más revizionista vezetőkkel a fedélzeten felhúzta a horgonyt, és nyomában az Izraeli Védelmi Erőkkel a nyílt tenger felé indult. Déli irányban, Tel-Aviv felé hajózott, majd a parthoz közel megfeneklett. Puskával a kezemben töltöttem az éjszakát Ben Gurion irodájában a Ramat Gan-i főparancsnokságon, arra az esetre, ha a tüntetők megrohamoznák a parancsnokság épületét.

A tel-avivi tengerparti sétánynál másnap drámai jelenet bontakozott ki. Az Ecel katonái és civil szimpatizánsok özönlöttek a helyszínre. Néhányan a tengerbe vetették magukat, és kiúsztak a hajóhoz. A főparancsnokságon Ben Gurion fel-alá járkált, és dühöngött. Végül írásos parancsot adott Jadinnak, hogy vonjon össze „katonákat, tüzerőt, lángszórókat és minden más, rendelkezésünkre álló eszközt, amellyel el lehet érni, hogy a hajó feltétel nélkül megadja magát”. Ezt követően pedig várja a kormány utasításait.

Ben Gurion ismét összehívta a kabinetet. Néhány munkatársa javaslatot tett a lehetséges kompromisszumra, de az ő fejében meg sem fordult, hogy ilyen gyengeséget mutasson. „Ez a hadsereg tönkretételére tett kísérlet – mennydörgött. – Kísérlet

az állam megölésére. Ebben a két ügyben nincs helye kompromisszumnak.” A kabinet a támogatójáról biztosította. Könnyűfegyverekkel vívott harc bontakozott ki a part és a hajó között. A kormány kiürítette a tűzvonalba eső lakásokat és boltokat. A művelet parancsnokának Jigal Allon volt Palmah-parancsnokot, ekkor már az izraeli hadsereg rangidős tábornokát nevezték ki. Ő tüzérségi tüzet rendelt el, amelyet Jichak Rabin irányított. Az első lövedék nem talált célba, de a második már annál inkább. Tűz ütött ki a hajófenékben. A fedélzeten tartózkodók menekülőre fogták. (Alig száz méterre állt a parttól.) Azonban mielőtt ezt megtehették volna, robbanás szaggatta darabokra a hajót. Az Ecel tizenhat és az Izraeli Védelmi Erők három katonája veszítette életét, a sebesültek száma több tucatnyira emelkedett.

Begin aznap éjjel az Ecel rádiójában kétórás élő adásban kerék perccel elátkozta Ben Guriont, akinek, szerinte, az volt a célja, hogy eltegye őt láb alól. Ő a maga részéről, mondta Begin, továbbra is féken tartja az embereit, hogy ily módon megakadályozza egy polgárháború kitörését. „Nem nyitunk tüzet. Nem lesz testvérháború, amikor az ellenség a kapuknál áll.” Ben Gurion a Nemzetgyűlésben, az ideiglenes parlamentben beszélt. Mint mondta, mivel a fegyvereket nem az Izraeli Védelmi Erőknek szánták, örül, hogy megsemmisültek. Dicsérte az „áldott ágyút”, amely az Altalenára lőtt – ezt a mondatot a rendíthetetlen revizionisták soha sem felejtették el, és soha nem bocsátották meg neki.

Alig egy héttel később Ben Gurionnak ismét szembe kellett néznie azzal, amit dühösen a „had-

mük van ötvenezer diákkal. Háromezer tette kész, jelenleg sajnos munkanélküli mérnököt tartanak számon.

Építettünk és fenntartunk egy színházat, ahol együtt játszanak jordániai, palesztin és izraeli színészek. Filmek gyártásában is részt veszünk. Összeverbuváltunk egy tizenöt jordániai, tizenöt egyiptomi és ugyanannyi izraeli fiatal idegenvezetőből álló csoportot, amelynek tagjai gyakran találkoznak egymással. Szeretnénk a turisztika, a sport és a művészetek irányába is terjeszkedni. Létrehoztunk egy hatvanmillió dolláros alapot a technológiai beruházásokra. Huszonhárommillió dollár izraeli befektetőktől származik. Valamennyi cég egymillió dollárral szállt be, húszmillió dollár a palesztinoktól érkezett, tizenhétmilliót a Világbank adott hozzá. Az alap már működik is. Mi nem tulajdonosok vagyunk, mivel nem a haszonért dolgozunk, hanem tanácsadók.

Hozzávetőlegesen negyvenen dolgoznak a központban. Tizenöten főállásban, akiket kitűnő önkéntes diákok segítenek a munkájukban. Az igazgatóságunk nemzetközi, többek között Henry Kissinger és Mihail Gorbacsov is a tagja. Sok előadást tartok szerte a világban, igen jól megfizetnek – ez a pénz is az intézetet gazdagítja.

Egyelőre nem állunk kapcsolatban magyarokkal.
– *A múltkori beszélgetésünk alkalmával – mint egy másik póluson-féltekén párhuzamosan zajló, de az izraeli-palesztin viszony alakulásával ellentétben a tragédia felé hajló eseményort idéztünk föl: Jugoszlávia fájdalmas fölbomlását. Akkor Bosznia, most Koszovó baljós neve szimbolizálta a világ, de legalábbis Európa állapotát.*

– A NATO és az amerikaiak úgy érzik, hogy ebben a háborúban nem érdekekért, hanem elvekért küzdöttek. Akár tetszik, akár nem, akár igaz, akár nem: ezt állítják. Nyilvánvalóan nem igyekeztek te-

seregen belüli politikai lázadásnak” nevezett – ezúttal a baloldalról. Eltökélte, hogy több volt brit, illetve a zsidó brigádban szolgált tisztet helyez kulcspozícióba. Mint ahogy azt is, hogy csökkenti a *Mapam* (január óta a Hasomer Hacair és az Ahdut HaAvoda pártok egyesülése) befolyását a hadseregben, amely elsősorban a Palmah – többségükben Ahádu HaAvoda-tag – parancsnokai révén biztosítottak nyomasztó többséget. A két célkitűzés összeillett, és sikeresen kivívta Jigal Jadin (nem politikus) műveleti parancsnok (Jakov Dori vezérkari főnök a háború nagy részében beteg volt) és a Mapamhoz húzó tábornokok haragját, akik most kollektív lemondásukat fontolgatták. Ben Gurion lázadás szításával vádolta Jadint, aki azt mondta, kész egyszerű közlegényként szolgálni, de nem hajlandó felelősséget vállalni általa igazolhatatlannak tartott döntésekért. A kabinet ülésén viszont Ben Gurion fenyegetőzött lemondással. Majd ismét Galili leváltását követelte az új felállás nélkülözhetetlen előfeltételeként.

A vádak és ellenvadák megvizsgálása céljából öt főből álló miniszteri bizottságot hoztak létre. Jadin tanúvallomást tett a bizottság előtt, és Ben Guriont a hadműveletekbe való folytonos beavatkozás miatt kárhoztatta. Megerősítette, hogy a jeruzsálemi csata ügyében mélységesen nem ért egyet a miniszterelnökkel és a védelmi miniszterrel. Galili is vallomást tett, és szintén bírálta Ben Guriont a védelmi miniszteri poszt ellátása során kifejtett teljesítményéért. A miniszterek hivatalos háborús kabinet létrehozását javasolták. Támogatták Galili nemzeti főparancsnoki szerepének visszaállítását is – valójá-

ban Ben Gurion védelmi miniszter és a vezérkar közé iktatva őt. Alig néhány nappal a fegyverszünet várható vége előtt Ben Gurion lemondott. Miközben a miniszterelnök demonstratívan otthonába vonult vissza, és a tábornokok sem töltötték már be posztjukat, az egész politikai és katonai elit valamilyen megoldás érdekében lázas tárgyalásokkal mulatta az időt.

Szinte kézzelfoghatóan mutatja ez a helyzet, hogy még Ben Gurion ellenfelei, akik naivan önkényuralmi módszerekkel vádolták őt, még ők is kétségbeestek attól, hogy esetleg elveszíthetik. Galili altruista módon a saját fejét kínálta fel. Végül Jadin otthonában kereste fel Ben Guriont, s Paulával, a feleségével dacolva, kompromisszumos javaslatot terjesztett az Öreg elé, amelynek nyomán (mihelyt véget ér a fegyverszünet) folytatható lesz a háború anélkül, hogy az egymással ellentétes kinevezések bárkit is feldühítenének, s Jigal Allont, a mindenki által elfogadott Palmah-vezetőt bízták meg a kulcsfontosságú jeruzsálemi front parancsnokságával.

A szembenállás lecsillapult, de Ben Gurion számára ez csak taktikai visszavonulást jelentett. A kamarillaharc ugyanis októberben folytatódott, épp az egyiptomiakkal a Negevben vívott harcok harmadik fordulójának előestéjén. Ben Gurion utasítást adott a Palmah külön parancsnoki struktúrájának megszüntetésére, azzal magyarázva a döntést, hogy ez idegen test egy egységes hadseregben. A Mapam a Hisztadrut végrehajtó bizottsága előtt megtámadta a döntést, s ott két napig dühödött vita folyt. Ben Gurion az „állam egységének” veszélyez-

rületeket vagy természeti kincseket szerezni. Talán ez egy kései visszhangja, kompenzációja annak a történelmi felelősségnek, hogy nem sokat tettek a zsidók elpusztítása ellen a második világháborúban. Most igyekeznek jóvátenni ezt az emléket. A modern technológia révén ez most vált lehetségessé. Ugyanis ez az első olyan háború a történelemben, melyet szárazföldi hadsereg, frontok, katonai áldozatok és bázisok nélkül vívtak. Az emberek azt sem tudták, mi történik, honnan jönnek a bombák, amelyek megölik őket. Mivel nem voltak amerikai áldozatok, az amerikai közvélemény nem tiltakozott. Biztos vagyok benne, hogy azért nem küldtek szárazföldi erőket, mert igyekeztek elkerülni a veszteségeket. A másik oldalon tragikus a végeredmény. Jugoszláviában egy országot pusztítottak el, Koszovóban egy népet. Az ár nagyon magas. Én úgy gondoltam, hogy lett volna más megoldás is. Szerintem

Rambouillet-ben nem az ország, hanem a nép autonómiájáról kellett volna megállapodni. Ezzel megakadályozhatták volna az ország szétszakadását, és mindegyik etnikum élhette volna a saját életét. Európának abba kellett volna hagynia azt a magatartását, hogy folyamatosan fegyvert szegez Jugoszláviára. Ha nem akarnak Balkánt csinálni Európából, be kell hozni a Balkánt Európába – partnernek kell tekinteni a jugoszláv népet. Koszovóban egy új Európa született. Európa képes volt együttműködni a NATO keretein belül, ugyanakkor azt is megtapasztalhatták, hogy technikában, erőben jóval alacsonyabb színvonalon állnak az amerikaiaknál. Európa szeretné elérni, hogy megnyílják előtte egy olyan alternatíva, hogy az amerikaiak nélkül is megvívjon egy háborút. Szerintem Európa vezetőiben megfogalmazódott az a kívánság, hogy saját diplomáciájuk és stratégiájuk legyen. Nemcsak európai gazdaságot

tetésével vádolta a Mapamot. A Mapam egyik vezetője arra figyelmeztetett, hogy a jobboldal nem demokratikus úton kívánja magához ragadni a hatalmat, és a Palmahot megszüntetve Ben Gurion növeli annak kockázatát, hogy a lépés sikerrel járjon. Pártja ezúttal szilárdan Ben Gurion mögé állt, s a Mapam vétőjét leszavazták. A háború után Ben Gurion a külön Palmah-brigádok feloszlásával elérte célját: a teljesen egységes hadsereget.

Ez a két veszedelmes lázadáskísérlet, az egyik jobb-, a másik balfelől, arra készítette Ben Guriont, hogy kompromisszumok nélkül és haladéktalanul a kialakulófélben levő nemzetre kényszerítse a *mamlabtiut* (az állam a párt előtt) általa szentnek tartott alapelvét. Megrázó tapasztalatként élte meg, hogy a hadsereg legnagyobb harcoló egysége, a Palmah annyira pártcentrikus, hogy a Galili szerepével kapcsolatos feszültségek első időszakában Jichak Ben Aharon, az Ahdut HaAvoda egyik vezetője komoly formában vetette fel, hogy a Palmahot a Hisztadrut, a szocialisták vezetése alatt álló szakszervezet alá kellene rendelni. Ben Gurion megdöbben, hogy mindezt az egyik legértelmesebb politikus szájából hallja.

Ha nem veri le az Ecelt és nem oszlatja fel a Palmahot, kezdettől fogva ingatag államunk lett volna. Az évek során ismételen felbukkantak a hadseregben olyan tiszték, akik – legalábbis saját állításuk szerint – azért szenvedtek hátrányos megkülönböztetést, mert nem voltak tagjai a Mapai pártnak. Ezer Weizman volt e felfogás igen magas rangú képviselője. Jobboldali beállítottságú lévén a véderőtől való visszavonulása után Menahem Begin

Herut pártjába lépett be. Abban azonban tévedett, hogy katonai pályája emiatt volt kevésbé sikeres vagy tört derékba (nem nevezték ki vezérkari főnöknek). Alon Jadin is vezérkari főnök volt, noha nem volt a Mapai tagja, mint ahogy Jadin utóda, Mordehaj Makleff sem. Cvi Cur,⁶⁵ aki Haim Laszkovot követte a vezérkari főnöki poszton, szintén nem pártemberként került oda. Valamennyien hivatásos katonai karriert futottak be.

A legendákkal épp ellentétben gyakran Ben Gurionnak kellett a vezérkarban és a Mapaiban található számos ellenfelével megharcolnia a katonai kinevezésekért. Nem volt saját klikkje. A függetlenségi háború alatt a tábornokok újból és újból fellázadtak, s egységes lemondással fenyegetőztek. 1953-ban pedig a párt sértődött meg attól, hogy Mose Dajant nevezte ki vezérkari főnöknek. Levi Eskol Abu Dzsildának nevezte Dajant. Golda is ellenetzte a kinevezést, ahogy Saret is. Ben Gurion viszont azért hagyta figyelmen kívül a párt álláspontját, mert úgy vélte, Dajan kinevezése szolgálja a nemzet érdekét.

A mamlabtiut szigorú és feltétlen szabály volt. Jadin segített Ben Gurionnak abban, hogy beoltsa ezt a felfogást a hadseregbe. Előfordult, hogy a pénzügyminisztérium főigazgatójának az állami költségvetés benyújtásának előestéjén tartalékos szolgálatra kellett volna bevonulnia, és Jadin nem mentette fel e kötelezettsége alól. A főigazgató ennek ellenére hivatalában maradt, hogy előkészítse a költségvetést. Jadin pedig ezért lecsukatta!

Angolból fordította Berényi Gábor

szeretnének, hanem európai diplomáciát és stratégiát is, ezért nevezték ki Solanát Európa „külügyminiszterévé”. Számos problémával kell megbirkózniuk, hiszen Amerikában egy ipar van, Európában viszont nemzeti iparok termelnek, nemzeti hadseregek, amelyeknek megvan a külön hagyományuk. Ha ki akarunk dolgozni egy tervet, mindegyik ország részt kér belőle, nagyon nehéz egyeztetni az érdekeket. Mégis azt hiszem, hogy Koszovóban új Európa született. Remélem, ez az Európa fejlődni fog, és a vezetői megértik: ahogy nem lehet csak gazdaságilag egységesíteni a kontinenst, ugyanúgy nem lehet csak stratégiaileg elképzelni az egységet. Ötvözni kell a két nézőpontot, és meg kell nyitni a kapukat a jugoszlávok előtt.

A mai időkig az emberiség történelme a határokról szól, az új évezred viszont a távlatok időszaka lesz. Eddig a gazdaság a földhöz kötődött, föld pedig

csak korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre, fel van már osztva – ezért játszottak meghatározó szerepet a határok. A következő évezred azért lesz a távlatok időszaka, mert a tudomány nem ismer korlátokat, egyre újabb és újabb, a földtől független dimenziókat fedeznek fel. Említettem az előbb Flaubert-t. Ő mondta, hogy van egy munkamegosztás az Úr és az emberek között: az Úr felelős a kezdetért és a végért, mi pedig azért vagyunk felelősek, ami a kettő között történik. A „köztes időszak” azonban egyre hosszabb, és ahogy nem tudjuk fölfogni az elejét, úgy az a csodálatos benne, hogy a végét sem.

1999, Tel-Aviv

